

GÜL YETİŞTİREN ADAM'IN TUZAKLARI

Suavi Kemal Yazgıç

■ *Gül Yetiştiren Adam*, pek çok öykü ve deneme kitabı yayınlanan Rasim Özdenören'in tek romanı. (*Kuyu* adlı kitabı için de roman denebilir ama o daha çok uzun hikâye formatına yakındır. Yine de son noktası konmuş bir tartışma değildir bu. Mesela Sezai Karakoç, Özdenören'in ilk öykü kitabı *Hastalar ve Işıklar* hakkında "Bu hikâyeler, sanki bütünüyle bir paniğin romanıdır." diyerek roman-hikâye ayrımına bambaşka bir perspektiften yaklaşıyor. Bu, başka bir yazıda uzun uzun tartışılması gereken bir konu. İşin ucu Rasim Özdenören'in bütün öykü kitaplarını roman olarak adlandırmaya kadar varabilir. En azından böylesi bir potansiyel var.)

Gül Yetiştiren Adam'ı bütünlüklü bir roman yapan iki karakteri var. Biri zaman, diğeri mekân. Bütün "insan" karakterler, bu zaman ve mekânın önünde/içinde tasvir edilen kişiler. Bu cümleyi kurar kurmaz "Zaten bütün romanlarda böyle olmaz mı?" diye itiraz etme ihtiyacı duydum. Elbette roman, en uçuk olanlarında bile, muğlak da olsa bir zaman ve mekân hissiyatı verir okurlara. *Gül Yetiştiren Adam*'da ise zaman ve mekân roman karakterleri gibi hikâyede yer alıyor, değişiyor ve dönüşüyor. Rasim Özdenören *Gül Yetiştiren Adam*'da birer roman karakterinin bilinci gibi bilinç atfediyor zaman ve mekâna. İnsanlar o bilincin birer sözcüsü gibi hareket ediyorlar ve zaman ve mekânın daha iyi anlaşılabilmesi adına okura ipuçları sunuyorlar. *Gül Yetiştiren Adam*'da Sitare yahut Çarlı üstünden okumalar yaparak insanın zaman ve mekân içindeki açmazlarını, savrulmalarını okumak ve bu arada da zamanın, mekânın nabzını hissetmek mümkün.

Roman "Şehir yıkıntıları. Ve insan yıkıntıları." cümleleriyle başlar. Romanın girişi prolog gibi lirik bir metindir. Âdetâ romanın atmosferi kurulmaktadır bu bölümle. Caddeyi eskiden kaplayan parke taşları şimdi asfaltın altında kalmıştır. Mekân tasviri ilerleyen satırlarda yerini zaman tasvirine bırakır. Kadim zaman anlayışının izle-

ri görülür bu bölümde. Roman Amerika'da başlar. Mekânın neresi olduğunu satırları takip ederek, metni okuyarak bulabiliriz. Herhangi bir bölüm başı mekânın ve zamanın değiştiğine dair herhangi bir ara başlık yoktur metinde. İki ayrı dünya iç içe geçmiştir.

Bu noktada *Gül Yetiştiren Adam*'ı okurken yaşadığım kişisel tecrübemi anlatmak isterim.

Rasim Özdenören'in *Gül Yetiştiren Adam* adlı romanını okumak bana edebiyattaki iki handikabımı gösterdi. İlk handicap yüzünden birkaç defa iki ayrı metni okur gibi okumuştum. Çünkü anlatı iki ayrı merkezde ilerliyordu. Zaman zaman gurbetteki genç, memleketi olan Maraş'a atıfta bulunsa da iç içe yerleşmiş iki metnin birbirleriyle doğrudan ilgisi yoktu. Eğer romanı olmuş veya olması muhtemel bir dizi olayı, belli bir kompozisyon içinde anlatmaktan ibaret görmeyi sürdürseydim hem kitabın bütünlüğü hem de bu bütünlük içindeki pek çok nüans benim için karanlık kalacaktı.

İkinci handikabımı ise başlangıçta bir avantaj zannetmiştim. Yazarın biyografisi hakkında bildiklerim, metnin içindeki anlatıcıya gereken önemi vermeme engel olmuştu. Nitekim Rasim Özdenören'in hayat hikâyesiyle roman arasında bazı bağlar kurabilmek için yaman bir hafiye olmaya da gerek yoktu. Kitabın başındaki biyografik metin bile bu arayışta olanları cezbederek ipuçları içeriyordu. Lakin Bilge Karasu'nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* adlı kitabı dolayısıyla tertiplenen bir dizi toplantı esnasında vurguladığı bu tespiti rastlayınca dek ne menem bir tuzağa düştüğümü bilmiyordum: "Yazarı karıştırmayalım. Yazar o metni yazan adamdır. Bizi ilgilendirmez. Anlatıcı kimdir? Çok çeşitli kılıklara girebilir. Anlatıcı diyoruz da bu bir bakış, bir göz. Bakan göz kimin gözü peki?" Anlatıcıyı hesap etmeden yazar hakkında bildiklerimizden yola çıkarak metninle ilgilenmek, eserle aramıza aşılmaz vehimler koymaktan başka ne işe yarayabilirdi ki?

*Gül Yetiştiren Adam*ı kendi hesabıma hep bir gurbet hikâyesi olarak gördüm. Bu coğrafi anlamla sınırlanabilecek bir gurbet değildir. Her ne kadar romanın genç karakteri Amerika Kıtası'ndaysa da kilometrelerle hesaplanabilecek bir gurbet değildir onun düştüğü. Zira içinde yaşadığı ikilemleri taşıdığı sürece evinde bile benzer hasretleri yaşayacaktır.



Yaşlı adam ise vazgeçmediği değerler uğruna kendini hayattan tecrit etmiş ve doğup büyüdüğü evle gül yetiştirdiği bahçesi dışında yaşadığı şehrin mâni olamadığı dönüşümüne yabancılaşmayı tercih etmiştir. O şimdi öz yurdunda gurbeti teneffüs etmektedir.

Aynı çevrelerde bambaşka koşullarda yaşayan iki kişiyi bir romanın çatısı altında buluşturan ise yaşadıkları gurbettir. Yani vakti çoktan geldiği hâlde bir şekilde üstesinden gelinemeyen veya kaçırılan hesaplaşma. Roman boyunca ikisi de tercihlerinin neticeleriyle yüzleşecek ve ister istemez içinden geçtikleri muhasebe süreci sonucu, hayatlarının mecrası biçim alacaktır.

Romanın genç adamın anlatıldığı kısmının büyük bir bölümünün yer aldığı Las Vegas kenti âdeta Deccal'in vadettiği sahte cennettir:

Kent ışıklı. Bir çölün ortasına kurulmuş. Başka hiçbir şeyin yapılamayacağı için kumar endüstrisi kurmuşlar burada... Ev, apartman yok sanki kentte. Kentin özeti. Otel ve banka. Adım başı eğlence yerleri.

Güneş müneş yok. Hep elektrik ışıkları. Sanki böyle ışıklarda doğduk ve sanki böyle ışıklarda yaşamaya mecburuz. Gün yüzü, güneş yüzü yok bize.

İnsanlar da bu dekor kentin parçası gibidirler. Yaşanan aşklar, entrikalar, biraz deşilince bambaşka bir mahiyet kazanır. Her şey sahtedir ve her şey sanki öyleymiş gibi yaşanır.

Romanın ortalarında bir yerinde anlatılmasına rağmen kronolojik olarak en başında gencin gördüğü rüya, bütün bu sahteliğin içinde en sahil olaydır ve romanın nirengi noktalarından biridir. Gencin yaşadığı hesaplaşmanın en çarpıcı bölümü bu rüyanın analizinde gizlidir. Aynı zamanda romanın da en güzel yeridir bu bölüm.

Yaşlı adam ise başlangıçta çok manalı ve gizliden gizliye çevresinden takdir toplayan bir eylemi tercih etmiştir. Ancak zaman içinde yaşananlar, tercihi maksadından uzaklaştırmış ve insanlar onun bu eylemine çok farklı anlamlar yükleyerek âdeta içini boşaltmışlardır. Hatta kendisi de yaptığı şeyi lüzumsuz olarak nitelendirmektedir.

Torunu ile beraber yıllardan sonra ilk defa sokağa çıkıp sabah namazını kıldığı caminin cemaatiyle yüzleşmesi aslında onun kendi içinde yapması gereken hesaplaşmanın tamamlanmasından başka bir şey değildir.

Arkeolojik buluntularla tarihi binlerce yıl önceye ulaşan Maraş ile kurulması 1931 yılında tasarlanan, 1940'lardan sonra belli bir işlerlik kazanan Las Vegas şehrinin aynı romanda iç içe yer alması Peyami Safa'nın *Fatih-Harbiye*'sine sığmayacak bir dilemma ile karşılaştırıyor bizi.

Ben kendi adıma *Gül Yetiştiren Adam*'ın Doğu-Batı çelişmesinden çok daha derin bir iç hesaplaşmayı öykülediğini görüyorum. Doğu-Batı çelişkisi ve modernite eleştirisi romanda ilk elden okuyacağımız birer yüzeysel tema bence. *Gül Yetiştiren Adam*'da bu temalar kazılınca var olmanın, var kalmanın ve fâniliğin anlatılması için birer “vesile” olduğunu düşünmeye başlıyorum. Vesileleri aşmadan yahut vesilelere takılarak asıl derde, meseleye, merama ulaşmamız çok zor. Tam tersine vesilelere takılırsak asıl derde ulaşmamıza engel olacak birer barikat inşa etmiş olacağız. Roman buna malzeme veriyor mu? Elbette veriyor. Ancak daha ötesi de var. *Gül Yetiştiren Adam* bu anlamda okurunu sınavan, bulduğu ilk malzemeye bütün romanı tanıdığını düşünenlere tuzağa düşüren bir roman.

Rasim Özdenören, *Ruhun Malzemeleri* adlı deneme kitabında “*Romanı büyük kılan niteliğin, insanoğlunun varlık sebebine yaklaşma imkânını getirip getirmediginde aranması gerektiğidir. Benim hayatımla insanın varoluş hikmeti arasında bağlar kuran, insan olarak benim bir ‘kul’ olduğum bilincini getiren romana, büyük roman diyorum ben, ama şimdiye değin böyle bir roman yazılmış mıdır, diyeceksiniz. Roman kendi ufuklarında bu potansiyeli gizliyor ya, önemli olan bu bence. O potansiyeli romanın varlık alanında harekete geçirmekse romancının görevi olmalı.*” derken esasen *Gül Yetiştiren Adam* hakkında da ilham verici ipuçları sunuyor okuruna.

Belki ben de bir şekilde o tuzaktan kurtulmuş olsam da bir sonraki tuzağa düşmüş bir okurdan ibaretim.

Bu konuda nihai sözü söyleyebilmiş olduğumu sanmıyorum. İyi bir edebiyat eseri de hakkında kalem oynatana tam da bu duyguyu vermemeli. Yahut kim ne yazarsa yazsın başka bir okuruna bambaşka yazılar yazacağı ufuklar göstermeli. İyi bir romanın iyi okuru sayısınca farklı yoruma açık olan bir tarafı olmalı.

Gül Yetiştiren Adam, hazırladığı tuzaklara düşmeyen okurlara büyük hazineler vadeden bir roman olmayı daha uzun yıllar koruyacağı benziyor.